

De schipper

Leven, brieven en

van de Eben-Haëzer

gezelschapskring van Jan Geense

J. Mastenbroek

Jan Geense (1848-1933)

Ach Heere, leer mij
dat Uw armoede mijn rijkdom is;
dan zal het minste groot zijn
wat wij arme zondaren hebben mogen.

J. Mastenbroek

De schipper van de Eben-Haëzer

Leven, brieven en
gezelschapskring van Jan Geense

TEKSTSERVICE VERMEULEN - METEREN

Uit erkentelijkheid en waardering opgedragen aan mevrouw J. Hoek-Noorland te Alblasserdam, die als jong meisje met haar ouders een aantal jaren achtereen de zondagse leessamenkomsten bij Jan Geense bijwoonde. Zij heeft, als een van de zeer weinige nog in leven zijnde personen die de schipper van de Eben-Haëzer gekend hebben, mij veel informatie willen verstrekken en voortdurend met diep respect gesproken over het in hem verheerlijkte, heldere en zakelijke werk des Heeren en zijn zeer nauwgezette levenswandel.

J. Mastenbroek

© 2007 - Tekstservice Vermeulen
Verlengde Bredestraat 47, 4194 RV Meteren
Telefoon 0345 – 58 16 35

www.tekstservicevermeulen.nl

ISBN 978 90 78164 04 3
NUR 680

Omslagillustraties:

Scheepswerf van gebr. Stam te Nieuw-Lekkerland
en de winkel/woning van Jan Geense.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopieën, microfilm of welke andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Ten geleide	5
Verantwoording	7
Door God gezocht en gevonden	9
De schellen van de ogen gevallen	14
De weg naar het huwelijk	19
Gesproken en bestendig gemaakt	23
Door God samengebracht	29
Schipper naast God	32
Een trouw knechtje	39
Gebedsverhoringen	44
Water tot aan de lippen	50
Zijn brood zeker, zijn water gewis	53
Gezinsleven	57
Belevenissen in Babel	63
Een schrijvende schipper	72
Preeklezen te Nieuw-Lekkerland	80
Een wonderlijke ontmoeting	91
Zijn kerkelijk standpunt	96
Mens en preeklezer Geense	101
Aangeland in de begeerde haven	108
Enkele brieven en brieffragmenten	121
Geraadpleegde literatuur	128

Ten geleide

We hebben dit boek met veel genoegen en ook nog wel met indrukken gelezen. Terwijl we aan het lezen waren, kwam er zo in de zin onzer gedachten wat er staat aangetekend in Ps. 105 vers 3 berijmd: 'Vergeet Zijn grote daden niet, vertelt Zijn wonderen met vliet.' Onberijmd kunnen we lezen: 'Gedenkt Zijner wonderen die Hij gedaan heeft, Zijner wondertekenen en der oordelen Zijns monds.' Ik weet wel dat een ieder altijd leest of hoort voor zichzelf. De een zal meer bepaald worden bij het ene en een ander weer bij iets anders. Mij viel op, en het trok mijn aandacht, dat dit geschrift niet gaat over de wonderen en wondertekenen die Jan Geense gedaan heeft, maar die de Gód van Jan Geense en van al Zijn volk gedaan heeft.

We lezen in Gods Woord van vele wonderen. Het allergrootste wonder dat ooit geschied is, kunnen we lezen in Gal. 4:4 en 5: 'Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet; opdat Hij degenen die onder de wet waren, verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.' Dit wonder is eenmalig, en uit God, door God, tot God. Uit dit wonder is voortvloeiende dat het mogelijk geworden is, dat God op grond van recht de uitverkoren zondaar zalig maakt in een weg van wedergeboorte en waarachtige bekering. Het leven van Gods volk begint met een wonder, het blijft in de doorleving een wonder, en het eindigt in een eeuwig wonder. Christus Jezus is niet alleen de Verwerper der zaligheid maar ook de Toepasser. Verder doet God ook wonderen voor het aardse en tijdelijke leven Zijner beminden. Van deze nu hier genoemde wonderen kunnen we in dit boek lezen.

Ik mag het voorrecht hebben dat ik, toen ik nog jong was, omgang had met kinderen Gods die Geense niet alleen goed gekend hadden maar ook met hem geleefd hadden. Die mensen vertelden mij dat hij een man was die met bewustheid voor zichzelf met een drie-enig God verzoend was, en dus statelijk een bevestigd christen. Standelijk verkeerde hij de meeste tijd laag aan de grond. Hoewel bewuste genade bezittende, voelde Geense zich toch meer aangetrokken tot mensen met een 'natte bekommring' dan tot hen die een 'droge verzekering' uitleefden.

Dat hij een lage legering mocht bezitten, kunt u in dit boek lezen. Ik herinner me nog dat daarover gesproken werd door degenen die hem gekend

hadden. Zo vertelde Frans de Bruin uit Hoornaar me hoe hij samen met Pieter Mellegers uit Sliedrecht eens op bezoek ging bij Jan Geense. Toen ze daar kwamen en voor de deur van de kamer stonden, hoorden ze dat Geense juist bezig was met de schriftlezing na het eten. Uit eerbied wachtten ze voor de gesloten deur en hoorden ook zijn dankgebed aan. Hij klaagde zich aan voor de hoge God en noemde zichzelf 'Jan Bedrog'. Toen Geense had geëindigd, traden ze binnen en ze mochten een aangenaam gesprek hebben; God prijzende en zichzelf verfoeiende.

Ook het volgende weet ik uit overlevering. Geense verkeerde op zekere tijd in staatsvertwijfeling. Van benauwdheid kroop hij in de kelder. Hij kon het daar echter niet uithouden en liep de dijk op. Even later zag hij daar langs die dijk een jongen zitten. Het trok zijn aandacht dat die jongen weende. Geense liep naar hem toe en vroeg waarom die jongen zo weende. Die jongen antwoordde: 'Geense, ik ben God kwijt.' Waarop Geense zei: 'Dan ben je gelukkiger dan ik.' Moeten we nu naar dergelijke gestalten staan? Neen, want er staat in 2 Petrus 3:18: 'Maar wast op in de genade en kennis van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus.' Die gestalten worden echter wel op de weg van Gods ware volk gevonden. Ik acht ze gelukkig die met David in Ps. 119:36 uit 's harten grond mogen getuigen: 'Geen meerder goed, Heer', Gij mij geven meugt, dan dat Gij mij vernedert en maakt kleine.'

Ik zou hier nog wel meer over willen schrijven, maar we moeten het niet te lang maken. Ik eindig dit Ten geleide met de bede dat het de Heere moge behagen het lezen van dit boek te zegenen tot de eer van Zijn Naam en het heil der zielen.

Geldermalsen, 3 oktober 2007,
J.B. Philibert

Verantwoording

In Hábakuk 3:2b staat: 'Uw werk, o HEERE, behoud dat in het leven in het midden der jaren, maak het bekend in het midden der jaren.' Daarbij noteerden de kanttekenaren: 'Maak door Uw Woord en predikatie, dat Uw volk dat wete en versta, en doe het metterdaad blijken onder de heidenen, dat Gij U over Uw volk ontfermt.' Aan deze woorden moesten wij denken toen het verzoek van de uitgever ons bereikte om een levensschets te schrijven over Jan Geense (1848-1933).

Een boekje schrijven over iemand die meer dan anderhalve eeuw geleden werd geboren? En over wie dan ook nog zo'n kleine 75 jaar al een levensbeschrijving bestaat? Dat lijkt op het eerste gezicht een overbodige actie.

Toch werd het plan opgevat en uitgevoerd. Het resultaat is een eenvoudige beschrijving van het leven van een eenvoudige man. Ootmoedig, lage gedachten van zichzelf, hoge gedachten van zijn Schepper en Formeerder. Een man met haast profetische gaven, die de nauwe, verborgen omgang met de Heere kende en die over die omgang niet kon zwijgen, omdat de liefde mededeelzaam is.

De lezer zal in dit boekje bekende en onbekende feiten aantreffen. Eerder vermelde gegevens werden opnieuw beschreven, in de context van die tijd geplaatst en vooral ook aangevuld aan de hand van nagelaten, tot dusver grotendeels onbekend gebleven brieven. Ook werden er persoonlijke mededelingen in verwerkt, die ons van verschillende kanten werden aangereikt.

Daarbij is een woord van erkentelijkheid op zijn plaats. In de eerste plaats aan de heer A. Verschoor te Nieuw-Lekkerland, die de uitgever de brieven overhandigde die Geense schreef aan zijn vriend Cornelis Stam. Ook stelde hij een groot aantal foto's beschikbaar. Veel bijzonderheden vernamen we van mevrouw J. Hoek-Noorland uit Alblasterdam. Met een bijzondere precisie wist zij zich, ondanks haar gevorderde leeftijd, voorvallen voor de geest te halen. Tot haar negende jaar ging zij op zondag met haar ouders naar het huisje van Geense, waar voor een aantal bezoekers een predikatie werd gelezen. Na de preek vertelde Geense op jaloersmakende wijze uit zijn leven en die geschiedenissen bleven al die jaren onuitwisbaar in haar geheugen. We zeggen mevrouw Hoek bijzonder veel dank!

Een woord van dank is eveneens terecht aan het adres van mevrouw C. Verkaik-Haringsma uit Den Haag. Van haar ontvingen we ook een aantal bijzonderheden over het leven van haar overgrootvader.

De heer G. Janse van de historische vereniging te Nieuw-Lekkerland was geen moeite teveel om foto's en ander materiaal beschikbaar te stellen. De heer J.P. Sinke uit Krabbendijke, kenner van de kleine kerkgeschiedenis bij uitstek en mevrouw A.E.M. Kuiper-Timmerman, werkzaam bij de gemeente Reimerswaal, zeggen we eveneens vriendelijk dank voor de door hen verleende medewerking. Ook bedanken wij de heer Chr. Meerkerk uit Nieuw-Lekkerland voor het beschikbaar stellen van de predikantenlijst van de hervormde gemeente aldaar, en de heer J. van Dam uit Alblasterdam, die toestemming gaf om uit door hem geschreven boeken te citeren en die ons tevens nog aanvullende informatie verschafte. We hadden op 28 september 2007 een aangenaam en langdurig telefoongesprek, niet vermoedende dat hij enkele uren later niet meer in het land der levenden gevonden zou worden. Gaarne betrekken wij in ons dankwoord dr. H. Florijn te Scherpenzeel voor het verstrekken van enkele tot nu toe ongepubliceerde gegevens, alsmede mevrouw Astrid van der Meer van de gemeente Nieuw-Lekkerland, en mevrouw J. Kranendonk-Gijssen te Nunspeet. De heer A. Verhoeff uit Alblasterdam en mevrouw C. Mudde uit Lekkerkerk bedanken wij voor het beschikbaar stellen van foto's.

Een woord van bijzondere erkentelijkheid aan ouderling J.B. Philibert van de Oud Gereformeerde Gemeente in Nederland te Geldermalsen is zeker op zijn plaats. Spontaan kwam het in onze gedachten op om hem te vragen om dit boek van een Ten geleide te voorzien. Even spontaan kwam zijn positieve reactie. Hij heeft zich uit verbondenheid aan het werk des Heeren, dat in het leven van Geense zo helder openbaar mocht komen, op stichtelijke wijze van deze taak gekweten. Zelfs wist hij nog enkele treffende voorvallen daarin te vermelden.

Ten slotte. Het is een levensverhaal geworden over een zondige Adamszoon, nochtans één uit de grote wolk der getuigen die wij rondom ons hebben liggende. De genade die hem ten deel gevallen is, vrij en soeverein, is nog te verkrijgen. Om niet. Dat dit boekje zou mogen opwekken en aansporen om de God van Geense te zoeken, is mijn enige bedoeling bij het samenstellen en schrijven geweest.

Gouda, oktober 2007

J. Mastenbroek

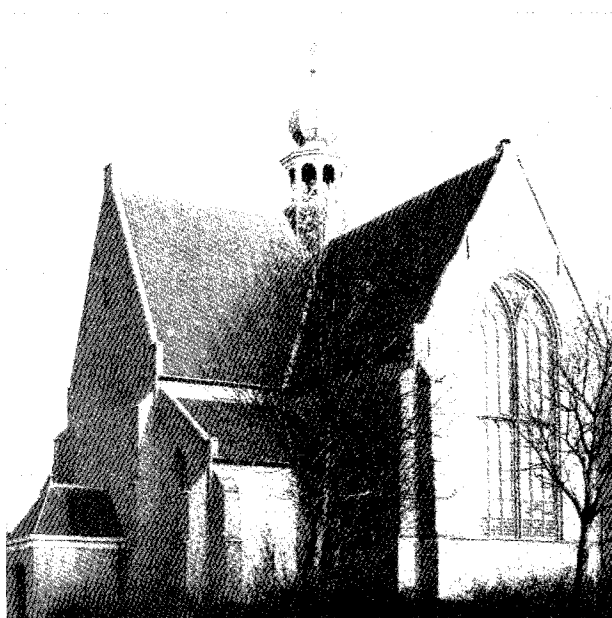
Door God gezocht en gevonden

Het was in een arme tijd, toen Jan Jacob Geense en Josina Pekaar elkaar op donderdag 30 december 1847 in Yerseke het jawoord gaven. Ze waren even oud, 21 jaar. Jan Jacob was van eenvoudige komaf; vader Jan was een beurtschippertje. Diens vader, ook een Jan, was smidsbaas in Sint Philipsland. Met een beetje goede wil kon je hem nog tot de middenstanders rekenen. Met de moeder van Jan Jacob, Susanna Margaretha de Gruson, was het in maatschappelijk opzicht anders gesteld. Zoals haar naam al doet vermoeden, was zij afkomstig uit een van oorsprong Frans geslacht. Haar vader, Jan Jacob de Gruson, was chirurgijn, heel- en vroedmeester in Sint Maartensdijk. Iets meer dan rechtuit, zei men vroeger wel. Moeder Geense-Pekaar had bekeerde ouders, Philippus Pekaar en Maria Zoutewelle, en was dus bij de waarheid opgevoed. Dat genade geen erfgoed is, bleek in haar leven helaas maar al te duidelijk. Zij verloochende haar opvoeding en had met het tere leven met God, zoals haar ouders dat mochten beoefenen, niets op.

Het huwelijk van Jan Jacob en Josina werd precies vier maanden na hun trouwdag gezegend met de geboorte van een zoon, die naar zijn grootvader van vaders kant Jan werd genoemd. De toen 22-jarige vader Geense stapte op 1 mei 1848 het gemeentehuis van Yerseke binnen om zijn zoon aan te geven, die op 30 april met de middagklok van één uur geboren was. Burgemeester J. Willemsen behandelde zulke zaken hoogst persoonlijk en trad dan op als ambtenaar van de burgerlijke stand. Twee getuigen plaatsten net als de jonge vader en de burgemeester eveneens hun handtekening onderaan de acte: de 43-jarige broodbakker van Yerseke, Cornelis van Oosten, en de 44-jarige schoenmaker Pieter Nieuwenhuize. Ze behoorden niet tot de familie van Geense; hun namen komen in veel geboorteakten voor. Kennelijk verdienden ze er op die manier een grijpstuivertje bij en waren hun winkeltjes niet zo drukkbequant.

Jan werd gedoopt in de Nederlandse Hervormde kerk, waar toen ds. Willem Vervoorn predikant was. Vervoorn werd te Delft geboren en was predikant in Spijk, verhuisde in 1816 naar Sint-Philipsland en vertrok in 1820 naar Domburg. Hij was gekomen van Kats, deed in Yerseke op 18 oktober 1829 intrede en overleed aldaar als weduwnaar op 31 juli 1850, 65 jaar oud.

Heeren daarmee gruwelijk ontheiligde, deerde hem allerminst. Dat hij ook de burgerlijke wet overtrad kon hem al helemaal niets schelen. Stropen – want dat wás de eendenjacht – was diefstal. Hij was erdoor gegrepen, het bezorgde hem spanning en ontspanning. Spanning, om niet betrapt te worden door de veldwachter, ontspanning omdat hij Gods dag als enige vrije dag zag waarop hij kon doen en laten wat hij wilde... niet wat Gó d van hem vroeg.

De Nederlandse Hervormde Kerk te Yerseke, waarin Jan werd gedoopt.

Op een van de zondagen was hij met zijn vrienden naar Hansweert gegaan. Daar had hij zijn vertier gevonden, gedronken en gezongen. Géén Psalmen Davids, maar wereldse liedjes. Hij had een lange, dunne twijg van een boom getrokken, waaraan hij vijftwintig droge haringen had geprikt. Die hing hij om zijn hals en in een kroeg ruilde hij deze ketting voor thee en suiker. En dat alles op de Dag des Heeren, op die Dag van heilige rust, waarvan de catechismus vermaant om op die dag naarstiglijk tot de gemeente Gods te komen. Jan moest er niet aan denken.

Jagen en vissen, herbergbezoek en drinken, dat was zijn lust en zijn leven. En als zijn geweten hem soms aansprak, duwde hij die waarschuwend stem vanbinnen weg. Hij was immers maar één keer jong? Zo gebeurde het dat hij op een zondag zijn geweer pakte en met zijn kruit en hagel in de roeiboot stapte, richting de schorren. Al snel zag hij de eenden. Zo onhoorbaar mogelijk naderde hij ze tot hij er een onder schotbereik kreeg. Hij legde aan, schoot... het beest bleef zitten waar het zat. Opnieuw laadde Jan zijn geweer, opnieuw schoot hij, opnieuw bleef de eend zitten alsof er niets aan de hand was. Jan gaf het niet op. Hij laadde voor de derde keer zijn geweer. Meteen knalde het schot, maar ook nu weer met hetzelfde resultaat: de eend vloog niet op. Hij raakte hem niet, en dat terwijl Jan een goed

schutter was. Het bleef bij deze drie pogingen. Jan kreeg het benauwd en voelde vanbinnen dat hij het ongenoegen Gods op zijn hals had gehaald. Hij werd bang, durfde niet verdergaan met schieten en stropen. Hij stapte in de boot en roeide terug met het vaste voornemen om voortaan niet meer op die manier Gods dag te ontheiligen. De Heere had gesproken, maar Jan wilde die stem toen nog niet gehoorzaam zijn, ook al heeft hij de zondagse jacht opgegeven. En de indrukken vervaagden spoedig. Maar de Heere had méér pijlen op Zijn Goddelijke boog.

Jan voelde soms diep in zijn hart dat hij in zonden en in ongerechtigheden geboren was en dat zijn zonden hem tot een voorwerp van Gods toorn hadden gemaakt, reeds van het uur van zijn ontvang'nis af. Om Jan op zijn plek te brengen gebruikte de Heere het sterven van zijn broer Philip. Stil stond hij aan het ziekbed, dat spoedig een sterfbed zou worden. Toen het leven eruit was, bepaalde de Heere hem erbij dat ook hij eens de weg van alle vlees zou moeten gaan. Ook hij zou eenmaal gedagvaard worden voor Gods geduchte rechterstoel. En dan? Een grote angst greep hem aan, hij vond benauwdheid en droefenis. Het was alsof de dood naast hem stond. Hij zal toen nog onbekend zijn geweest met de woorden van het bekende gedicht van Robert Murray Mc'Cheyne:

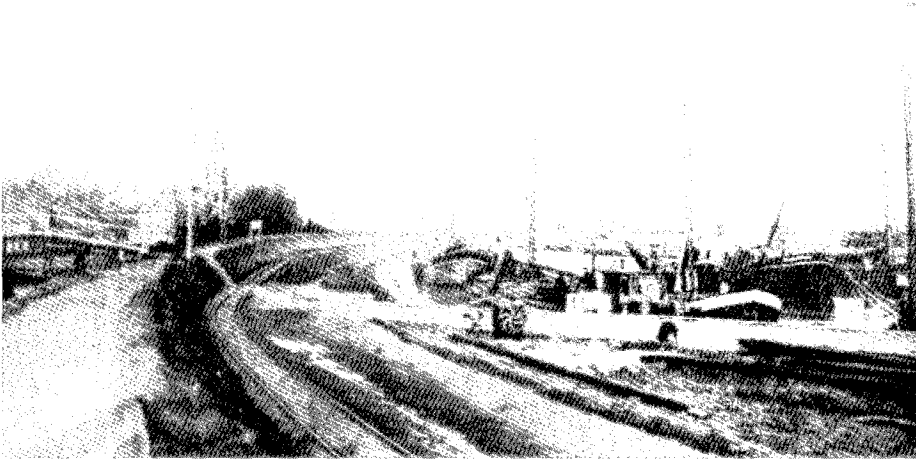
Mijn ziele, doorziet gij uw lot?

Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?

Maar de zaak waar het in deze regels om draaide, bleef niet verborgen voor hem. Hij zag dat hij de zonden als water had ingedronken.

Later zou Geense zelf op een eerlijke wijze over zijn leven naar het goed-dunken van zijn eigen hart schrijven: 'Als de zwijnen slobberde ik het vuil van de zonde op, hoe vuiler, hoe lekkerder'. Dat zag hij echter pas achteraf. In deze vergelijking met de zwijnen zal hij zich naderhand ook zeker hebben herkend in de gelijkenis van de verloren zoon, die begeerde zijn buik te vullen met de draf die de zwijnen kregen. Zoals deze verloren zoon, zou ook Geense een weg naar de Vader leren kennen.

Tegen alle vermaningen in die de Heere hem gaf. Maar het ogenblik zou voor hem aanbreken dat dit briesend paard eindelijk moest sneven. Hij zag zijn droeve gescheidenheid van God en Zijn dienst. Toen was het Gods tijd om de ogen van Geense te openen voor het heilloze van zijn weg en voor zijn gescheiden staat voor God. Hij leerde zijn zonden met hete tranen bewenen en de Heere wilde horen naar het geroep van deze in eigen oog ellendige en verdoemelijke zondaar. De brug naar al zijn wereldse vermaak was opgehaald; hij stond met een heilig en rechtvaardig God in rekening en die schuld stond open. Wat hem voorheen een vermaak was, werd hem tot diepe droefheid. Geense ging naar God zoeken, omdat God naar hem

Jan zocht op zondag zijn vermaak in Hansweert.

zocht. Geense mocht God vinden, omdat God hem gevonden had. Gods verborgen omgang kon niet langer verborgen blijven, maar kwam openbaar in het leven van deze jonge man, die de zonden als water had ingedronken en zich, als hij niet staande was gehouden, hollend haastte naar zijn eeuwig verderf.

De schellen van de ogen gevallen

Voortaan kon men Geense in de kerk vinden in plaats van in de kroeg. Er brak een tijd in zijn leven aan dat hij niet één kerkdienst meer oversloeg. De waarheid trok, ook al plaatste die hem er geheel buiten. Hij had er veel voor over om de zuivere bediening van Gods Woord te horen verklaren – wat in de Hervormde gemeente te Yerseke niet mogelijk was. Daar kreeg hij geen voedsel voor zijn door de Heere hongerig gemaakte ziel, maar hij ontving daar stenen voor brood. Als in de omtrek ds. Pieter van Dijke te beluisteren was, of ds. Daniël Bakker, kon men hem daar aantreffen. Eerstgenoemde preekte met enige regelmaat in het naburige Krabbendijke en Geense miste niet. Maar de vrede, waarnaar zijn ziel haakte, vond hij er toen nog niet. 'Rust noch vrede werd gevonden, om mijn zonden.' Want dáárvan was Geense diep overtuigd: hij was zelf de oorzaak van zijn treurige staat en niemand anders. Het was niet alleen inwendig in eigen oog niet goed gesteld met hem, ook uitwendig was aan hem te zien dat er een grote verandering in zijn leven had plaatsgevonden. Zijn omgeving vreesde dat hij een dodelijke ziekte onder de leden had. De zielensmart kwam naar buiten openbaar. Er brak een tijd aan van reformeren. Als naar de gewoonte van die tijd droeg hij twee zilveren oorringen. Die legde hij af, maar de gaatjes bleven zijn hele leven zichtbaar. Zijn kleding, waarin hij zo kon opgaan, kon hem ook al niet langer bekoren. Zelf zou hij er later over schrijven dat zijn 'gepoetste schoenen en mooie kleren veranderden in zak en as. Berouw en boetvaardig wenen waren nu mijn kleding'. Het was een andere Jan Geense die door Waarde liep. Het onderzoek van Gods Woord en het lezen van stichtelijke lectuur kwam in plaats van wereldse boeken. Wat niet door de beugel kon, moest eraan. Een boek om goochelkunsten te kunnen leren, verbrandde hij.

De Heere werkte door in het leven van Jan Geense. Hij kon getuigen van Godsbemoeienissen in zijn leven en er waren tijden dat hij dacht al aardig gevorderd te zijn op de weg naar de hemel, niet beseffende dat hij nog met een openstaande schuld over de aarde ging. Hij kreeg met het Goddelijk recht van doen, toen hij eens met het schip in Dordrecht lag. Zelf schreef hij

De Nederlandse Hervormde Kerk te Waarde.

er later, toen hij 57 jaar was, dit over: "Te Dordrecht dan lagen wij aan de Vuilpoort tussen vele Zeeuwse beurtschippers in. Daar moesten wij ons goed ontvangen. Met de kop van het schip lagen wij tegen de wal en de loopgang over steven voor de ontvangst van de boodschappen. De een bracht touw; de ander vijf pond tabak of een kistje suiker; of een kar kalk of ijzer. Al deze en andere boodschappen werden aan boord gebracht voor de winkeliers en burgers te Waarde. Wij bleven te Dordt tot de volgende morgen. Weldra riep de tijd om te rusten en begaven wij ons te bed, hopen de volgende dag te doen, wat de dag medebracht. Ik had voor mijn ziel niet anders geleerd, dan wat ik hiervoor heb medegedeeld. O, wat was dat een dag, die toen aanbrak. 's Morgens, bij het openen mijner ogen, verscheen de eerste Persoon in het Goddelijk Wezen mij, voldoening eisend naar Zijn recht. Nog nooit had ik recht gezien dat mijn schuld nog openstond. Hoe vreselijk was mij dit gezicht. Toen kwamen deze woorden mij voor: "Komt dan, en laat ons te zamen richten, zegt de HEERE." O, hoe klaar zag ik, dat God van Zijn recht niet kan afstaan. Dat recht moet voldaan worden, door onszelf of door een ander. Zelf kunnen wij niet betalen, zelfs niet één kwadrantpenning. Ik riep maar: "Nu is het eeuwig verloren", en... ik had gedacht, dat ik behouden was!"

'Er was geen uitstel. Ik zag mij tussen al die schepen in en zei: "Daar zal de stad nog van gewagen." Ik wilde de touwen losmaken en het schip op stroom duwen, zeggende: "Heere, doe wat goed is in Uw ogen." Mijn vader

Het gebeurde in 1892 dat Geense een reis had aangenomen zonder daarvoor de Heere om wijsheid te vragen. Kennelijk was hij gewend om de Heere in zulke tijdelijke zaken te kennen, wetende dat het waarheid is: 'Zonder Mij kunt gij niets doen.' Maar hij verzaakte zijn plicht en maakte een te lage vrachtbesomming voor een partij bomen. Dat bracht hem in de benauwdheid. Hij schreef vanuit Dordrecht aan zijn geestelijke vriend Cornelis Stam het volgende: 'De bomen van Eindhoven hebben mijn hart geheel verwoest. Niet de bomen, maar mijn hebberigheid. (...) Nu is alles op niets uitgelopen. Ik lig hier nog en mocht ik nu eens ophouden om met mijn vlees en bloed en begeerlijkheid raad te plegen. Ik ben enkel vlees en bloed vanbinnen en vanbuiten; vanbinnen het ergste. Och, dat alles nog eens ondergebracht mocht worden.'

en ons knechtje (Philip Pekaar, een neefje) gingen beiden aan wal, zodat ik alleen overbleef. Ik heb het schip toen voor anker gegooid en ben toen in het ruim gaan liggen. Daar riep de Heere mij om met mij, arme stofworm, te onderhandelen. En daar heb ik gelegen en gekropen tot de middag, gelijk een worm. Ik dacht niet anders dan vertreden te worden. Hoe dichter de Heere bij kwam met Zijn vlekkeloze majesteit en heilige tegenwoordigheid, hoe meer ik begon te beven. Het werd middag en ik zat te beven voor die grote Rechter van het heelal. Toen plaatste de Heere mij in het paradijs in Adam, in wien ik gerekend was en om wiens zonden ik der verdoemenis was onderworpen. Ja, mijn gehele leven was vol blinkende zonden en getuigde tegen mij tot op dit ogenblik toe. Ook kreeg ik klaar te zien dat ik niet anders had gedaan en gepoogd dan om mijzelf met God te verzoenen. Alles wat ik had, viel als grond onder mijn voeten weg, want geen mens zal door zijn werken gerechtvaardigd worden voor God. Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet dat hij het doe. God kan Zijn heiligheid niet om onzentwil verloochenen. En dat wil de ziel ook niet. Zij keurt Gods rechtvaardig vonnis goed en krijgt Gods deugden lief boven eigen zaligheid. Althans, dat was mijn laatste woordje, arme stofworm die ik ben, dat ik liever verloren ging, dan dat Gods deugden zouden worden geschonden. Door de deugden Gods kreeg ik de deugden Gods lief, niet wetende hoe het vonnis vallen zou. Geen mens weet het die het niet geleerd heeft van de hemel, God lief te hebben in het gezicht van het eeuwig oordeel des doods. Maar o, in het onverwachte, als een licht nooit om uit te spreken, openbaarde de Heere Zichzelf aan mijn ziel in de tussenkomende Borg, met zulk een allesverlichtende kennis in mijn hart, die mij als een wolk overschaduwde. De Heere nam al mijn erf- en dadelijke zon-

Waarde, waar Jan was ingeschreven tot hij zich in 1904 in Nieuw-Lekkerland vestigde.

den van mijn ziel weg, alsof ik nog nooit één zonde gedaan had. Hij zag mij aan in het eeuwige Lam, in genade en gunst. Hij plaatste mij uit de dood in het leven, en schonk Zijn vrede in mijn hart en nam mij op om in het heiligdom te komen door die levende en verse weg in het bloed des Lams. O, die uitstorting van die eeuwige liefde Gods doortintelde het hart. Hier is het nu dat de liefde Gods alle vrees verdreef. Het lieve getuigenis bevestigde de weldaden aan mijn hart, dat zeide: "Maar gij hebt de aanneming tot kinderen, door Welken wij roepen Abba, Vader." O, toen zeide ik: "Mijn lieve Vader. Hoe zijt Gij mijn Vader geworden." En de Heere leidde mij in de stille eeuwigheid, dat Hij gedachten des vredes over mij gehad heeft en niet des kwaads. Hij gaf mij snoer en staf en zegelring en beloofde mij, dat Hij mij zou leiden naar Zijn raad. De blijdschap en de vrede die ik daar kreeg, kan ik nooit in woorden uitspreken. Het was of van mijn ogen eensklaps de schellen wegvielen. Door de verlichting van mijn ziel en mijn verstand zag ik alles anders dan tevoren. Nu was alles dat in de rondte was Gods schepping, waarin des Heeren heerlijkheid blonk. Het was of alles mij toelachte, zelfs de dieren des velds. Het groene loof stak blijde de kop omhoog. Hoe menigmaal ben ik van blijdschap opgesprongen in de God van volkomen heil en zaligheid. Die kussen van Gods mond; ik was hemelsgezind gedurende lange tijd. Ik zei: "Heere, nu zal ik nooit meer twijfelen, nu mijn berg door Uw goedgunstigheid is vastgezet." Maar ach, de mens weet niet van hoedanige geest hij is.'

Er waren ogenblikken in het leven van Geense, dat hij begeerde te sterven. Hij schreef: 'De Heere weet een stofworm ook wel van zijn kwalen van zelfverhoging te genezen. Bleef onze ziel maar in die vernedering bij God gelegerd, de duivel kon dan in de ziel niet komen; de poorten zijn voor hem gesloten. Kwam hij mij dan aanvallen, dan zeide ik vrijmoedig: "Vraag dat aan Jezus, voor Wiens rekening ik ben. Ik heb in dezen met mijn leven niet te rekenen." Dan kon hij door die poort van mijn ziel niet komen. O, wat een gelukkig leven is het in dien zielentoestand te verkeren. Op die berg zou je graag tabernakeltjes maken. Maar o nee, ik ben er niet gebleven. Maar gedurende die tijd dat het God behaagde om mij nabij Hem te doen zijn, ging ik met de Heere om als een kind met zijn vader. Ik begeerde te mogen sterven, om maar bij de Heere te mogen komen.'

Het ouderlijk gezin Geense kende veel verdrietelijkheden. In die tijd was de kindersterfte hoog. Verscheidene malen moesten de ouders de onnatuurlijke weg gaan om een kind naar het graf te brengen. En Jan, als de oudste, stond een aantal keren met zijn bedroefde ouders aan het open graf van een broertje of zusje op de begraafplaats te Waarde of Yerseke. We troffen de volgende gegevens inzake het overlijden van een uit hun gezin aan:

Philippus Geense, 11 juli 1855, drie jaar;
Adriaan Geense, 18 juli 1855, elf maanden;
Jakoba Geense, 11 juni 1862, elf maanden;
Een levenloos geboren meisje, 5 maart 1864;
Filippus Geense, 21 mei 1866, acht jaar;
Suzanna Margaretha Geense, 3 december 1885, 34 jaar.

Er waren ook blijde gebeurtenissen, toen vier zusters en een broer van Jan tot een huwelijk kwamen:

Maria Geense (18) trouwde 8 oktober 1868 met Cornelis de Waard (28);
Adriana Geense (17) trouwde 9 april 1874 met Ferdinandus de Kok (23);
Fransina Geense (18) trouwde 11 april 1878 met Jacob Jan Schot (23);
Cornelis Geense (23) trouwde 26 maart 1881 met Laurina van Fraassen (24);
Jakoba Geense (19) trouwde op 6 april 1882 met Willem Beijje (21).
Voor zover kon worden nagegaan volgden na de geboorte van Jan Geense nog elf kinderen.

De weg naar het huwelijk

De Heere liet Zich in het leven van Jan Geense niet onbetuigd. Zou Hij, Die het geroep van de jonge raven hoort, niet merken op de stem van het gebed van een van Zijn kinderen? Het was op een zondag dat Geense met het schip van zijn vader aan de Zeedijk in Wemeldinge lag om stenen en puin te lossen. Geense was alleen aan boord; zijn vader was thuis aan de wal. Hij zat in het achteronder, verslagen vanwege zijn zonden en afmakingen, te wenen. Maar op dat ogenblik daalde de Heere af met Zijn onbegrepen liefde, waardoor hij zich geheel van harte aan de God van alle genade mocht overgeven. Hij deed er een eed op om voortaan met zijn hele hart de Heere te dienen en lief te hebben. Hart en hand bood hij de Heere aan, niet uit zichzelf, maar uit de wederliefde tot Hem Die betoonde van hem af te weten. Dat gebeurde toen hij een jaar of zeventien was. Hij meende het, om voortaan de zonde te mijden en te vlieden en zelfs de rok te haten die van het vlees besmet is. Alles wat in en van de wereld was, alle zonden en de lusten van het vlees, zou hij verachten. Alles in hem brandde van liefde tot de Heere, Die hem opgezocht had. Hij liet geen zondige daden en zelfs geen verkeerde gedachten meer toe. Hij kon het in de zonden niet langer meer uithouden, maar begeerde niet anders dan voortaan heilig voor God te leven. De wereld had zijn glans voor hem verloren en hij trachtte al zijn vermakingen te vinden in God en Zijn zalige dienst. Hij kon er niet over zwijgen en vermaande ook zijn ouders vanwege hun ontheiligen van Gods Dag. Geense kreeg, als al Gods kinderen, niet alleen wederliefde tot de Heere, maar ook liefde tot Gods inzettingen, tot Zijn Naam, Zijn eer en Zijn Dag. Het deed hem veel verdriet te moeten merken dat zijn ouders op die Dag hun werk deden. Hij kon niet laten om hen met liefde te vermanen en hen te wijzen op het zondige van hun uitleving. Die waren daar bepaald niet ontvankelijk voor; zij waren de vermaningen van hun zoon meer dan zat. Het gebeurde wel toen hij nog niet getrouwd was en hij zondagavond uit de kerk of het gezelschap thuis kwam, dat hij de ouderlijke deur voor hem gesloten vond.

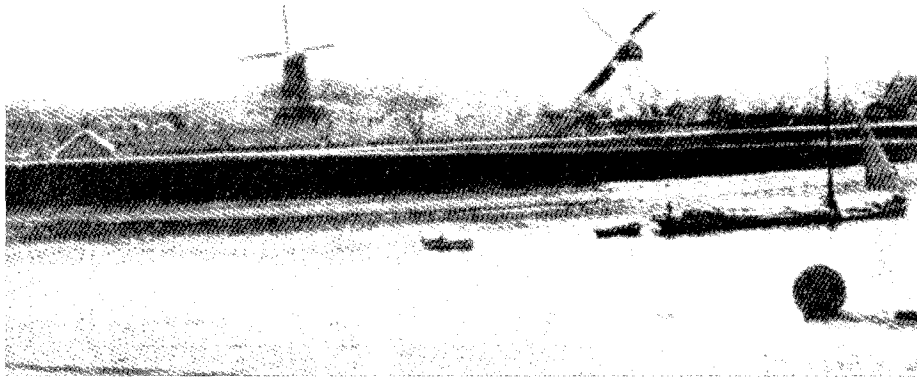
In die omstandigheden verlangde hij naar een huwelijk. Later schreef hij over die zaak: 'Toen kreeg ik van de Heere een vrouw te begeren. Ik mag

zeggen, dat ik met bidden en smeken alles van de Heere verkregen heb. Zo mocht ik dan van de Heere een vrouw vragen. Ik kwam achter Hem aan; Zijn raad en voorzienigheid is ondoorgrondelijk. Nu woonde tussen de kade en het dorp Waarde een boertje, wiens dochter Maria ik telkens tegenkwam als ik naar het dorp ging. Zij was een dochter van Pieter van Noorden en Pieterella Joppe. Later is mij gebleken, dat zij haar hart op mij gezet had, eer ik daarvan iets wist. Haar ouders echter merkten dat aan haar en waren er zeer op tegen. Voor de natuur was aan mij ook niet veel begeerlijks. Ik was te fijn en bovendien dachten velen dat ik een kwaal had, of dat ik krankzinnig zou worden.'

Het ging allemaal niet van een leien dakje. Men dacht dat als Geense in militaire dienst zou moeten, hij wel wat zou opknappen en dat hij zijn vroomheid daar wel kwijt zou raken, temidden tussen veelal vloekers en spotters met God en Zijn dienst, de dienst die Geense juist zo dierbaar was geworden. Geense moest voor de loting komen. Niet zonder een krachtig gebed of de Heere dat lot wilde besturen, zodat hij niet in dienst zou hoeven. Dat gebed werd verhoord, hij trok het hoogste nummer en hoefde dus niet te dienen. Toen de ouders van Maria dat hoorden, zochten zij een mogelijkheid dat Geense en hun dochter elkaar niet meer zouden kunnen ontmoeten. Zij zochten een adres in een andere plaats, waar Maria moest gaan dienen. Maar ook hierin kwam zo duidelijk uit dat God regeert en dat Hij Zijn almacht zou tonen. Boven de mens, die wikt, staat God, Die beschikt. Ook al ging het door een onbegrepen weg van dood en verdriet. De Heere had hem Maria als vrouw beloofd en niet één van Gods beloften zal on vervuld blijven.

Maria vertrok naar een andere plaats en haar ouders dachten dat de omgang met Jan Geense daardoor wel zou gaan tanen en ten slotte op niets zou uitlopen. Maar de Heere belachte hun raad. Het zou allemaal heel anders lopen dan zij dachten.

De moeder van Maria had een broer, Jan Joppe. Die was bezet met onrust over zijn staat voor de eeuwigheid. Deze Jan logeerde enige tijd bij zijn zuster en zwager en hij had de gewoonte om 's nachts naar de kade te gaan en met Jan Geense te spreken over het ene nodige. Zijn zielentoestand woog hem zwaar. Toch gingen hun gesprekken ook wel over tijdelijke zaken. Hij zag Geense als een goede raadgever en vroeg hem ook advies met betrekking tot een nieuwe werkring. Deze Jan Joppe had in zijn nog jonge leven hard gewerkt en hij had inmiddels al een aardig spaarpotje, zodat hij niet het hele jaar door meer hoefde te werken. Nu kon hij zich verhuuren. Bij een roomse boer kon hij terecht en wel zodanig, dat hij dan op 30 november van dat jaar nog dertig gulden zou overhouden. Wat Geense daarvan vond,

De haven van Wemeldinge, waar Jan lag om puin te lossen.

zo vroeg hij, Diens antwoord viel hem tegen; Geense raadde het hem met klem af en wees hem erop dat hij wel eens een tweede Judas zou kunnen worden, die Jezus voor dertig zilverlingen had verraden. In zo'n rooms gezin, waarin hij dan zou worden opgenomen, zou hij de dienst des Heeren gemakkelijk kunnen verloochenen en in dat geval zou hij zijn verdiende geld dubbel en dwars verliezen. Daar zou de Heere het op kunnen laten uitlopen. Maar Jan Joppe luisterde niet naar de stem van zijn vermaner, die het toch zo goed met hem bedoelde. Hij ging zich verhuren, tegen het advies van Geense in. Die geloofde vast, dat de Heere hem in zijn advies wijsheid had geschonken. Jan Joppe vertrok, maar niet voor lang. Na slechts een paar dagen kreeg hij bij die boer zo'n keelpijn, dat hij het niet langer kon uithouden. Er zat niets anders voor hem op, dan weer terug te gaan naar zijn zus en zwager. Jan Geense passeerde elke dag het boerenhoefje van Van Noorden waar Joppe weer teruggekeerd was en waar hij ziek op bed lag. Aankloppen durfde hij niet, wetende dat hij beslist niet welkom was. Kennelijk verlangde Jan Joppe toch naar Geense, want het gebeurde dat Van Noorden eens op Geense toeliep en hem vroeg zijn zieke zwager te bezoeken. Dat viel mee voor Geense, die nu toch werd uitgenodigd om binnen te komen. Joppe lag op bed en het was meteen te merken dat hij er ernstig aan toe was. Geense behandelde hem eerlijk en liet hem meteen weten dat hij nu zijn gespaarde geld voor een deel aan de dokter kon uitgeven. Ongetwijfeld werd hij vermaand om toch niet te hechten aan het aardse slijk. Geense wist dat Joppe bijzonder gierig was en hij zal niet nagelaten hebben om deze zieke erop te wijzen dat geldgierigheid de wortel van alle